

**Історія відновлення
Бахмутської Покровської церкви –
першої громади
Донецько-Луганської єпархії
УПЦ Київського Патріархату**

диякон Микола Рубан

<http://doi.org/10.33209/2519-4348-2019-7-55>

У статті здійснено спробу дослідити історичні обставини довкола відновлення стародавньої Покровської церкви – духовного осередку численних поколінь жителів міста Бахмут на Донбасі. У 1930 рр. Покровська церква – місцева пам'ятка архітектури XVIII ст. була зруйнована в ході антирелігійних заходів місцевих партійних чиновників, утім, на хвилі лібералізації державно-церковних відносин наприкінці 1980-х рр. у колах бахмутської інтелігенції поступово актуалізувалося питання про її відновлення. Оскільки цей процес був безпосередньо пов'язаний з постаттю єпископа Донецького та Луганського Полікарпа (Гуца), а сама Покровська парафія де-факто стала першою громадою УПЦ Київського Патріархату на Донбасі, вказана тема набуває свого виключного значення в контексті аналізу історичного досвіду становлення помісної Української Православної Церкви на Донбасі – складного регіону україно-російського прикордоння. Протягом тривалого часу історія бахмутської Покровської громади не була висвітлена, а постать її духовного очільника – єпископа Полікарпа (Гуца) – незаслужено забутою. Спорудження Покровської церкви з комплексом адміністративних будівель Донецько-Луганської єпархії в Бахмуті дозволило б місту не тільки відновити стародавню архітектурну пам'ятку, а й повернути статус провідного духовного центру регіону. Однак історичний аналіз доводить, що реалізація проекту відновлення Покровської церкви була унеможливлена багатьма чинниками, серед яких численні помилки оточення ієрарха, пасивна протидія місцевої влади розвитку УПЦ Київського Патріархату на Донеччині, скрутна економічна ситуація в Україні, а надто ж - передчасна кончина єпископа Полікарпа, що звела нанівець усі попередні організаційні заходи та негативним чином позначилася на розвитку відновленої Донецько-Луганської єпархії. Подальше вивчення вказаної теми, зокрема щодо ґрунтовних обставин діяльності парафіяльної ради та скасування Покровської громади, потребує залучення малодоступних на сьо-

годні матеріалів фондів Державного архіву Донецької області, що знаходиться на тимчасово окупованій території.

Ключові слова: Православ'я, Бахмут, Покровська церква, єпископ Полікарп (Гуц), Донецько-Луганська єпархія УПЦ Київського Патріархату.

Постановка проблеми. Побудова нового – комуністичного суспільства в Україні протягом 1920–1930-х рр. супроводжувалося впровадженням репресивних заходів стосовно релігійних організацій. Найбільшого удару зазнали православні храми та монастирі, більшість яких мала важливе історичне значення. Не виключенням стала і старовинна бахмутська Покровська церква – унікальна духовна пам'ятка міста кінця XVIII ст. Питання щодо відновлення храму виникло на межі 1990-х рр. у контексті повернення експропрійованого майна Православній Церкві на хвилі лібералізації державної релігійної політики і було пов'язане з ім'ям першого ієрарха УПЦ Київського Патріархату на Донбасі, багатолітнього настоятеля місцевої парафії – єпископа Полікарпа (Гуца). На жаль, внаслідок передчасної смерті клірика бахмутська громада припинила своє існування, на місці стародавньої Покровської церкви була споруджена сумнівна храмова будівля громади Московського патріархату, а ім'я єпископа Полікарпа залишилося незаслужено забутим у церковній історії міста. Натомість вважаємо за потрібне висвітлити маловідомі обставини відновлення бахмутської Покровської церкви 1992 – 1993 рр., що набуває своєї виключної актуальності на тлі становлення відновленої громади УПЦ Київського Патріархату (нині – ПЦУ) у Бахмуті.

Аналіз досліджень. Дослідженню історії храмів Бахмута присвячені роботи місцевого краєзнавця О. Копила¹, який започаткував вивчення церковного краєзнавства міста. Унікальні матеріали з історії релігійного життя Бахмутського краю представлені в численних наукових доробках відомого дослідника-регіоналіста

¹ Копыл А. Г. Из истории храмов Бахмута. Артемовск: Артемовский государственный краеведческий музей, 1993. 49 с.; Копыл А.Г. Каменная арка. «Вперед» (Артемовск) 1990. 27 июля № 119 (15026). С. 3.

С. Татарінова². З'ясуванню окремих маловідомих аспектів розвитку інституцій православних конфесій на Донбасі протягом ХХ ст. присвячено низку робіт автора³. Утім, вказана історіографія не вичерпує повноти окресленого завдання, оскільки існує чимало питань, що потребують свого уточнення та належного розкриття.

Мета статті полягає в з'ясуванні історичних обставин відновлення стародавньої бахмутської Покровської церкви – першої громади Донецько-Луганської єпархії УПЦ Київського Патріархату та ролі єпископа Полікарпа (Гуца) в цьому процесі на основі нових історичних джерел та наукової літератури.

Виклад основного матеріалу. Історія бахмутської Покровської церкви сягає першої половини ХVІІІ ст. Церква була побудована коштом парафіян та настоятеля – протоієрея Іоана Лук'янова, освячена 30 вересня 1732 р. Її убрання, церковна утвар, ризи, богослужбові книги, ікони також були придбані протоієреем Іоаном Лук'яновим, який був настоятелем цієї церкви з 1732 по 1767 рр. Церква була збудована на правому березі р. Бахмут. Як слушно зазначає О. Копил, у значній мірі будівництво церкви фінансувалося з прибутків, які приносила протоієрею Іоану «*богатая и роскошная*» дача, де знаходилися його «*грунты пашенные и сенокосные, его скотоводство и пчеловодство, его садъ и мельница о двухъкамняхъ*»⁴. При цій дачі був також влаштований притулок для літніх козаків-запорожців. У 1767 р., перед смертю протоієрей І. Лук'янов своїм заповітом передав Покровській церкві у довічне володіння всі свої землі та половину млина, а другу половину млина – у спадко-

² Татарінов С. Й., Тутова Н. О. Православ'я Бахмутського краю – погляд крізь століття. Історичний нарис. Артемівськ, 2009. 124 с.; Татарінов С. Й., Тутова Н. О. Православна Церква на Донеччині (ХVІІІ-ХХ століття). Донецьк, 2014. 165 с.; Татарінов С. Й., Рубан М. Ю. Нариси історії Православ'я Донеччини. Бахмут, 2017. 300 с.

³ Рубан М., дяк. Преосвященний Полікарп (Гуц), єпископ Донецький та Луганський – перший ієрарх Київського Патріархату на Донбасі (до 90-ї річниці з дня народження). Православний вісник Київського Патріархату. ред. кол.: прот. Олександр Трофимлюк (гол. ред.) [та ін.]. Київ, 2017. № 10 жовтень. С. 36–40.

⁴ Копыл А.Г. ИзисториихрамовБахмута. С. 13.

емне володіння священику Семену Башинському, який став новим настоятелем Покровської церкви⁵.

З Покровською церквою пов'язана історія Бахмутської духовної семінарії. Первісно стараннями згаданого протоієрея І. Лук'янова при храмі була заснована єдина на території Бахмутського краю парафіяльна школа. У 1772 р. школа була реорганізована в духовну семінарію, матеріальну підтримку якої здійснював комендант Бахмутської фортеці полковник Панас Бабкін⁶. До Бахмутської семінарії перейшло багато учнів із Воронежської семінарії «*трактовать латинскаго діалекта*»⁷. У 1773 р. викладач Бахмутської семінарії студент Харківського колегіуму Андрій Семенович Башинський був рукопокладений у священики та призначений настоятелем Покровської церкви. 4 жовтня 1773 р. йому доручили управління «*духовныхъ письменныхъ дѣлъ Бахмутскаго заказа*»⁸ – тобто благочиння.

У 1781 р. Покровська церква почала руйнуватися: стіни дали тріщину, будівля нахилилася. 18 серпня 1787 р. після ранкової служби церква згоріла. Коштів на відбудову церкви не було. Церковних грошей за книгами значилося 350 руб., але в наявності було не більше 50 руб., оскільки церковний староста роздав церковні гроші парафіянам у борг. Так як місцеві соляні заводи на той час закривалися і люди не мали роботи, перспектива спорудження нової храмової будівлі відкладалася. Вочевидь, саме тоді завершилась історія Бахмутської семінарії, і тільки 16 листопада 1843 р. у відповідь на постійні звернення кліриків Бахмутського та Слоб'яносербського повітів у Бахмуті було відкрито повітово-парафіяльне духовне училище⁹.

⁵ Материали для историко-статистического описания Екатеринославской Епархии. Церкви и приходы прошедшего XXVIII столетия: Вып. 2: Нынешние уезды: Бахмутский, Славяносербский, Ростовский на Дону, Александровский и Мариупольский. Екатеринослав: Тип. Я. М. Чаусского, 1880. С. 4.

⁶ Там само. С. 5.

⁷ Там само.

⁸ Там само.

⁹ Татаринев С.Й., Рубан М.Ю. Нариси історії Православ'я Донеччини. С. 156.

Лише в 1794 р., коли економічні обставини стали більш сприятливими, парафіяни вирішили відбудувати нову Покровську церкву. 24 серпня 1794 р. Бахмутське духовне Правління звернулося до консисторії Катеринославської єпархії:

«Города Бахмута сгоръвшейся Покровской церкви прихожане, въ поданномъ въ сіе Правленіе прошеніи, прописывають, что прошлаго 1787 года къ великому всъхъ прискорбію, приходская ихъ церковь сгоръла, а какъ она состояла по теченію рѣчки Бахмутъ съ правой стороны, гдѣ они жительствоуютъ, то оставшись безъ церкви, въ слышаніи церковнаго служенія претерпѣвають великую нужду, а паче во время полыхъ въ Бахмуте водъ, въ какое время вовсе не бываетъ черезъ реку Бахмутъ перехода, сіяжъ водополь случается каждаго года въ постъ святыхъ четыредесятницы, то въ принесеніи по долгу христіанскому покаянія, великая бываетъ неудобность; по симъ причинамъ и вознамѣрились они въ тожь Покрова Богоматери именованіе стороить общественнымъ ихъ коштомъ и на томъ же мѣстѣ деревянну церковь»¹⁰.

Будівництво нової церковної споруди було дозволено резолюцією єпископа Гавриїла (Банулеску-Бадоні) від 30 вересня 1794 р. 20 травня 1795 р. протоієрей бахмутського Троїцького собору Петро Расевський заклав наріжний камінь на будівництво церкви, установив і освятив хрест. Парафіяни придбали 400 дубів і зібрали 750 руб., і вже в 1796 р. будівництво нової дерев'яної Покровської церкви було завершено. Особливо шанованою в Покровській церкві була ікона Смоленської Божої Матері¹¹. При церкві діяла церковно-парафіяльна школа¹².

Тривалий час парафії Бахмутського повіту належали до складу Катеринославської єпархії, і духовну опіку над ними здійсню-

¹⁰ Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской Епархии. Церкви и приходы прошедшего XXVIII столетия: Вып. 2: Нынешние уезды: Бахмутский, Славяносербский, Ростовский на Дону, Александровский и Мариупольский. С. 4.

¹¹ Татаринцов С.И., Рубан М.Ю. Нариси історії Православ'я Донеччини. С. 63.

¹² Справочная книга Екатеринославской епархии. Екатеринослав, Издание Екатеринославской духовной консистории, 1908. С. 258.

вали безпосередньо Катеринославські архіпастирі, а з утворенням Таганрогського вікаріатства – почасти їхні Таганрогські вікарії. 12 жовтня 1920 р. Бахмутстав центром Донецької губернії, а вже восени 1921 р. в місті була утворена вікарна кафедра в складі Катеринославської єпархії¹³. Проте незабаром місцеві чиновники особливо заповзялися особливо викориняти релігію. Досить швидко в місті була ліквідована велика кількість парафій. У 1929 р. була закрита Благовіщенська церква, восени 1931 р. Троїцький кафедральний собор¹⁴. У 1930-ті рр. була повністю зруйнована Покровська церква – від неї залишилася тільки арка воріт¹⁵. Більш ніж на півстоліття єдиною діючою парафією в місті був Микільський храм, куди було перенесено Смоленську ікону з Покровської церкви.

Актуалізація питання щодо відновлення стародавньої Покровської церкви – унікальної пам'ятки духовної спадщини Бахмута припала на складний період становлення незалежної Української держави та боротьби за автокефальний статус Української Православної Церкви. Наприкінці червня 1992 р. в приміщенні місцевого краєзнавчого музею відбулись установчі збори міського комітету захисту канонічних прав УПЦ, головою якого був обраний багатолітній настоятель бахмутського Микільського храму, колишній намісник одеського Свято-Успенського монастиря, кандидат богослів'я архімандрит Полікарп (Гуц)¹⁶. 21 листопада 1991 р. за свою активну громадську діяльність клірик був усунутий з посади настоятеля всупереч численним протестам вірян¹⁷. Особливо ж конфлікт поглибився внаслідок послідовної підтримки архімандритом Полікарпом та його духовним сином – священником Геннадієм Огурцовим – політики Блаженнішого митрополита Київського Філарета (Денисенка) щодо унезалежнення Українського Православ'я.

¹³ ЦДАВО України. Ф.5. Оп.2. Спр.951. Арк.374.

¹⁴ Татаринов С.І., Рубан М.Ю. Нариси історії Православ'я Донеччини. С. 61, 66.

¹⁵ Копыл А.Г. Каменная арка. «Вперед» (Артемовск). 1990. 27 июля № 119 (15026). С. 3.

¹⁶ Заявление Комитета по защите канонических прав Украинской Православной Церкви г. Артемовска. «Меридиан» (Артемовск). 1992. 29 августа № 47 (58). С. 2.

¹⁷ Фильм к 50-летию протоиерея Сергия Дворянова – благочинного Артемовского округа, настоятеля Свято-Николаевского храма. Артемовска. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wZtExzM1oWY>

Після сумнозвісного Харківського собору, внаслідок якого було фактично ліквідовано канонічні органи єпархіальної влади на Донбасі, тимчасове керівництво парафіями в регіоні взяв на себе особисто митрополит Філарет, указом якого 13 липня 1992 р. архімандрит Полікарп був призначений Донецьким обласним благочинним¹⁸. Попри відновлення митрополитом Філаретом архімандрита Полікарпа на посаді настоятеля Микільського храму, підбурювана відвертими наклепами місцевого проросійського духовенства частина парафіян не допустила клірика до храму. Натомість місцеві чиновники лише констатували, що, *«оскільки парафіяни не визнали цього призначення та не прийняли архімандрита Полікарпа та священника Г. Огурцова у якості своїх духовних керівників, їх призначення втратило свою законну силу»*¹⁹. Отже, у Микільській парафії сталося розділення громади, частина якої підтримала опального архімандрита Полікарпа.

У серпні 1992 р. архімандрит Полікарп ініціював відновлення зруйнованої старовинної бахмутської Покровської церкви, яка мала стати новим кафедральним собором Донецько-Луганської єпархії УПЦ Київського Патріархату. При соборі мав також бути возведений комплекс адміністративних будівель, серед яких єпархіальне управління, притулок для літніх людей (для 50 осіб) та безкоштовна їдальня для незаможних містян. Орієнтовна вартість проєкту оцінювалась у 5 млн. крб.²⁰ Архімандрит Полікарп мав намір відкрити подібний заклад ще в серпні 1990 р. при Микільському храмі, однак внаслідок тривалих тяжб та формальностей з боку міської влади довкола придбання Церквою необхідної будівлі ця справа так і не була реалізована²¹. За замислом клірика *«це мало б бути місце, куди самотня людина наприкінці життя може прийти*

¹⁸ ЦДАВО України. Ф.4648.Оп.7. Спр.695. Арк.123–125.

¹⁹ Там само.

²⁰ Мартынов М. Приют в Свято-Покровском соборе. «Меридиан» (Артемовск). 1992. 15 августа № 45 (56). С. 1.

²¹ Поликарп (Гуц), архим. «Мы стали безнравственными...» поможет ли воскресить воскресная школа? «Меридиан» (Артемовск). 1990. 24 августа № 2. С. 5.

за допомогою, щоб гідно в атмосфері любові та доброчесності завершити свій земний шлях»²².

В інтерв'ю кореспондентові місцевої газети майбутній ієрарх чітко окреслив принцип своєї діяльності:

«розподіл коштів, виявлення осіб, які особливо потребують допомоги, пошук нових форм духовної та соціальної допомоги – усі ці завдання можуть бути успішно вирішені Церквою спільно з іншими громадськими організаціями. Багато людей очікують на нашу з вами участь, і нехай рука братської допомоги буде простягнута кожному, хто потребує»²³.

Постановою Священного Синоду УПЦ Київського Патріархату від 19 листопада 1992 р. благочинний Донецької області архімандрит Полікарп був обраний єпископом Донецьким та Луганським²⁴. Однак бурхливі події церковного розділення суттєво позначилися на здоров'ї архімандрита Полікарпа, який страждав на цукровий діабет і легеневе захворювання. Тривалий час переносилася дата його архієрейської хіротонії. Лише 10 квітня 1993 р. у домовому храмі Філарета Милостивого будівлі Київської Патріархії відбулась архієрейська хіротонія архімандрита Полікарпа (Гуца) на єпископа Донецького та Луганського²⁵.

Тим часом у середовищі східноукраїнських постколоніальних можновладців встигла сформуватися чітка концепція релігійної політики, спрямована на пріоритет розвитку єпархій Московського патріархату в регіоні, внаслідок чого й так непрості взаємовідносини принципового ієрарха з місцевими чиновниками суттєво ускладнилися. Слід зазначити, що внаслідок хвороби та скрутного фінансового положення єпископ Полікарп був фізично обмежений у пересуванні, а фактичним представником єпархії при органах

²² Мартынов М. Приют в Свято-Покровском соборе. С. 1.

²³ Мацак Л. Открытдомприюта. «Вперед» (Артемовск). 1993. 4 февраля № 13 (15557). С. 4.

²⁴ Постанови Священного Синоду Української Православної Церкви Київського Патріархату від 19 листопада 1992 р. Православний вісник. К., 1992. № 9–12. С. 7–8.

²⁵ Архіпастирське служіння Святійшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета за 50 років в архієрейському сані: [В 3 т.]. К.: Видавничий відділ УПЦ Київського Патріархату, 2011. Т. 1: 1969–1990 роки. 642, [6] с.

влади міста Бахмут був його секретар священник Г. Огурцов, який, не маючи хисту до офіційного діловодства, своєю частковою некомпетенцією в роботі з документами часто несвідомо створював формальні приводи до невиконання офіційних звернень ієрарха. Проте у своєму листі до голови Ради з питань релігії завідувач місцевого відділу лицемірно наголошував, що саме єпископ Полікарп з «незрозумілих причин» не бажає особисто спілкуватися з керівництвом міськради та виконкому, але попри таке «зневажливе» ставлення ієрарха зі сторони влади міста немає жодних перешкод до діяльності єпархіального управління УПЦ Київського Патріархату²⁶.

Наприкінці 1992 р. парафіяни Покровського собору на чолі з настоятелем архімандритом Полікарпом добилися від місцевої адміністрації передачі в оренду старої занедбаної будівлі під облаштування тимчасового приміщення запланованого притулку для літніх людей, а вже 19 січня 1993 р. відбулося його урочисте освячення. В інтерв'ю місцевій газеті з нагоди цієї події архімандрит Полікарп висловив сподівання, що вже найближчим часом тимчасове приміщення зможе прийняти близько 6-7 чоловік під свій покров²⁷.

Утім, уже в лютому 1993 р. міське управління архітектури несподівано відмовило громаді УПЦ Київського Патріархату у виділенні земельної ділянки в історичному центрі на місці старовинної Покровської церкви, надавши її приватним забудовникам²⁸. Конфлікт зайшов у глухий кут. 3 березня архімандрит Полікарп звернувся до голови міськвиконкому з проханням посприяти у виділенні земельної ділянки для спорудження запланованого архітектурного комплексу бодай на околиці міста, що, втім, під формальним приводом також не було розглянуто. Лише після втручання журналіста О. Дяченка справа зрушила з мертвої точки, парафіяни повернули собі право на історичне місце²⁹.

На тлі складнощів архіпастирського служіння легеневе захворювання та цукровий діабет єпископа Полікарпа ускладнилися гангре-

²⁶ ЦДАВО України.Ф.4648. Оп.7. Спр.695. Арк.119–120.

²⁷ Мацак Л. Открыт дом приюта. С. 4.

²⁸ Дьяченко А. У святыхкамней. «Вперед» (Артемовск). 1993. 20 мая № 55 (15599). С. 4.

²⁹ Там само.

ною ноги й подальшою ампутацією половини ступні, внаслідок чого він майже остаточно втратив здатність пересуватися. 16 серпня 1993 р. єпископ Полікарп упокоївся в Бозі на 66 році життя³⁰.

Зі смертю ієрарха бахмутська Покровська громада припинила своє існування, і протягом тривалого часу на місці храму був пустир. У 2010 р. стародавня арка воріт Покровської церкви була відреставрована за ініціативи місцевого благочинного Московського Патріархату. А вже 13 вересня 2012 р. було освячено збудований на цьому місці новий дерев'яний храм святителя Іоана Золотоустого. Цей факт викликав подив місцевих краєзнавців, до того ж примітно, що оскільки до сьогодні не віднайдено оригінальне фото стародавньої Покровської церкви, новий дерев'яний храм, основними жертводавцями якого стали багатолітній міський голова О. Рева та одіозний депутат С. Ключев, «був споруджений за зразком однієї із суздальських церков»³¹. Лише в 2013 р. в Бахмуті була відновлена громада УПЦ Київського Патріархату (згодом – ПЦУ)³². Тривалий час парафіяни боролися з місцевою владою з приводу виділення земельної ділянки, і, зрештою, 30 квітня 2019 р. архієпископом Донецьким та Маріупольським ПЦУ Сергієм (Горобцовим) був освячений хрест на місці будівництва майбутнього храму³³.

Висновки. Отже, стародавня Покровська церква протягом століть була важливим духовним та освітнім осередком численних поколінь жителів Бахмута. На жаль, у результаті цілеспрямованих антирелігійних заходів місцевого партійного керівництва в контексті загальнодержавної політики побудови соціалістичного суспільства 1930-х рр. Покровська громада була закрита, а храмова будівля зруйнована. Історія відновлення бахмутської Покровської церкви бере свій початок на межі 1980-1990 рр. і тісно пов'язана з постаттю

³⁰ Постанови Священного Синоду Української Православної Церкви Київського Патріархату від 20 серпня 1993 р. Православний вісник. К., 1993. № 7–8. С. 2–8.

³¹ Храм свт. Іоанна Златоустого. Московский Патриархат – Украинская Православная Церковь. Горловская и Славянская епархия. Официальный сайт URL: <http://gorlovka-eparhia.com.ua/hram-svt-ioanna-zlatoustogo/>

³² У Бахмуті збудують перший храм Православної церкви України URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29914563.html>

³³ Там само.

єпископа Полікарпа (Гуца). Відновлена громада Покровського собору була першою парафією Донецько-Луганської єпархії УПЦ Київського Патріархату, а її характерною рисою став активний розвиток форм соціального служіння. Зауважимо, що спорудження Покровської церкви з відповідним комплексом адміністративних будівель єпархіальних відділів дозволив би Бахмуту повернути собі статус духовного центру Донбасу при наявності архієрейської кафедри в місті, зважаючи на виключну освіченість єпископа Полікарпа, його заходи довкола організації першої парафіяльної школи в Бахмуті³⁴, надто ж історичний досвід функціонування Бахмутської духовної семінарії при Покровській церкві, а згодом – окремого Бахмутського духовного училища, цілком логічно мало виникнути питання щодо відкриття при майбутньому храмі духовного навчального закладу для забезпечення кадрових потреб Донецько-Луганської єпархії.

На жаль, внаслідок скрутної економічної ситуації в Україні, пасивної протидії місцевих чиновників розвитку УПЦ Київського Патріархату на Донеччині, передчасної кончини єпископа Полікарпа (Гуца) складний процес відновлення давньої церковної пам'ятки не був своєчасно завершений, натомість згодом події довкола виникнення на місці Покровської церкви Іоано-Золотоустівської громади Московського Патріархату та спорудження її представниками сумнівної будівлі в стилі російської церковної архітектури вчергове підтверджують етнофілістичний характер діяльності вказаної конфесії. Утім, з відновленням бахмутської громади УПЦ Київського Патріархату (згодом – ПЦУ) маємо сподівання, що в скорому часі давня бахмутська Покровська церква буде відновлена в її історичному вигляді, а довкола неї знайдуть своє практичне втілення численні соціальні, освітні та громадські проекти, ініційовані першим ієрархом піднесеної до гідності Патріархату Української Православної Церкви на Донбасі єпископом Полікарпом (Гуцом).

³⁴ Рубан М., дияк. Преосвящений Полікарп (Гуц), єпископ Донецький та Луганський – перший ієрарх Київського Патріархату на Донбасі (до 90-ї річниці з дня народження). С. 37

Список джерел і літератури:

1. Архіпастирське служіння Святійшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета за 50 років в архіерейському сані: [В 3 т.]. К.: Видавничий відділ УПЦ Київського Патріархату, 2011. Т.1: 1969–1990 роки. 642, [6] с.
2. Заявление Комитета по защите канонических прав Украинской Православной Церкви г. Артемовска. «Меридиан» (Артемовск). 1992. 29 августа № 47 (58). С. 2.
3. Копыл А. Из истории храмов Бахмута. Артемовск: Артемовский государственный краеведческий музей, 1993. 49 с.
4. Копыл А. Каменная арка. «Вперед» (Артемовск) 1990. 27 июля № 119 (15026). С. 3.
5. Мартынов М. Приют в Свято-Покровском соборе. «Меридиан» (Артемовск). 1992. 15 августа № 45 (56). С. 1.
6. Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской Епархии. Церкви и приходы прошедшего XXVIII столетия: Вып. 2: Нынешние уезды: Бахмутский, Славяносербский, Ростовский на Дону, Александровский и Мариупольский. Екатеринослав: Тип. Я.М. Чаусского, 1880. 373 с.
7. Мацак Л. Открыт дом приюта. «Вперед» (Артемовск). 1993. 4 февраля № 13 (15557). С. 4.
8. Постанови Священного Синоду Української Православної Церкви Київського Патріархату від 19 листопада 1992 р. Православний вісник. К., 1992. № 9–12. С. 7–8.
9. Постанови Священного Синоду Української Православної Церкви Київського Патріархату від 20 серпня 1993 р. Православний вісник. К., 1993. № 7–8. С. 2–8.
10. Рубан М., дияк. Преосвященний Полікарп (Гуц), єпископ Донецький та Луганський – перший ієрарх Київського Патріархату на Донбасі (до 90-ї річниці з дня народження). Православний вісник Київського Патріархату. ред. кол.: прот. Олександр Трофимлюк (гол. ред.) [та ін.]. Київ, 2017. № 10 жовтень. С. 36-40.
11. Справочная книга Екатеринославской епархии. Екатеринослав. Издание Екатеринославской духовной консистории, 1908. 1103 с.
12. Татаринів С., Рубан М. Нариси історії Православ'я Донеччини. Бахмут, 2017. 300 с.
13. Татаринів С., Тутова Н. Православ'я Бахмутського краю – погляд крізь століття. Історичний нарис. Артемівськ, 2009. 124 с.
14. Татаринів С., Тутова Н. Православна Церква на Донеччині (XVIII-XX століття). Донецьк, 2014. 165 с.
15. У Бахмуті збудують перший храм Православної церкви України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29914563.html>
16. Фільм к 50-літтю протоієрея Сергія Дворянова – благочинного Артемовського округу, настоятеля Свято-Николаєвського храму г. Артемовска. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wZtExzM1oWY>
17. Храм свт. Іоанна Златоустого. Московський Патріархат – Українська Православна Церква. Горлівська і Славянська єпархія. Офіційний сайт. URL: <http://gorlovka-eparhia.com.ua/hram-svt-ioanna-zlatoustogo/>

18. Центральний державний архів вищих органів влади України. (далі – ЦДАВО України). Ф. 5. Оп. 2. Спр. 951. Арк. 374.
19. ЦДАВО України. Ф. 4648. Оп. 7. Спр. 695. Арк. 119 – 120.
20. ЦДАВО України. Ф. 4648. Оп. 7. Спр. 695. Арк. 123 – 125.

References:

1. Archpastoral Service of the Most Holy Patriarch of Kyiv and All Rus-Ukraine Filaret during 50 years in the bishop's rank: [In 3 volumes]. (2011). K.: Publishing Department of the UOC of the Kiev Patriarchate. Vol.1: 1969–1990 [in Ukrainian].
2. Statement of the Committee for the Protection of Canonical Rights of the Ukrainian Orthodox Church in Artyomovsk. (1992) Meridian (Artyomovsk). August 29. № 47 (58) [in Russian].
3. Kopyl A. Kopyl A. Excerpts on the History of the Temples of Bakhmut. (1993) Artyomovsk: Artyomovsk Museum of Local Lore [in Russian].
4. Kopyl A. Stone Arch. «Vpered» (Artyomovsk) (1990). July 27. №. 119 (15026) [in Russian].
5. Martynov M. (1992). Shelter in the Holy Protection Cathedral. «Meridian» (Artyomovsk). August 15. № 45 (56) [in Russian].
6. Materials for Historical and Statistical Description of the Yekaterinoslav Eparchy. Churches and Parishes of the Past XXVIII Century: Vol. 2: Current Counties: Bakhmutsky, Slaviansoserbsky, Rostov-on-Don, Aleksandrovsky and Mariupol. (1880). Yekaterinoslav: Type. Ya.M. Chausky [in Russian].
7. Matsak L. (1993) Shelter House Is Open. «Vpered» (Artyomovsk). February 4, № 13 (15557) [in Russian].
8. Resolutions of the Holy Synod of the Ukrainian Orthodox Church of the Kyiv Patriarchate of November 19, 1992. The Orthodox Bulletin. K., 1992. № 9–12 [in Ukrainian].
9. Resolutions of the Holy Synod of the Ukrainian Orthodox Church of the Kyiv Patriarchate of August 20, 1993. The Orthodox Bulletin. K., 1993. № 7–8 [in Ukrainian].
10. Ruban M., deacon. (2017). Reverend Polycarp (Huts), Bishop of Donetsk and Lugansk – First Hierarch of the Kiev Patriarchate in the Donbass (to the 90th Anniversary). The Orthodox Bulletin of the Patriarchate of Kiev. ed. count: prot. Oleksandr Trofimlyuk (ed.) [And others]. Kyiv. October 10 [in Ukrainian].
11. The Reference Book of the Yekaterinoslav Diocese (1908). Yekaterinoslav. Edition of the Ekaterinoslav Spiritual Consistory.
12. Tatarinov S, Ruban M. Essays on the History of Orthodoxy in Donetsk. (2017). Bakhmut [in Ukrainian].
13. Tatarynov S, Tutova N. (2009). The Orthodoxy in the Bakhmut Region: A Look Through the Centuries. Historical Sketch. Artemovsk, 2009 [in Ukrainian].
14. Tatarinov S, Tutova N. (2014). The Orthodox Church in Donetsk Region (18th-20th centuries). Donetsk [in Ukrainian].

*Історія відновлення Бахмутської Покровської церкви –
першої громади Донецько-Луганської єпархії УПЦ Київського Патріархату*

15. The First Temple of the Orthodox Church of Ukraine Will Be Built in Bakhmut. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29914563.html>
16. The Film for the 50th Anniversary of Archpriest Sergiy Dvoryanov, Dean of the Artyomovsk District, Rector of the St. Nicholas Church in Artyomovsk. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wZtExzM1oWY>).
17. Church of St. John Chrysostom. Moscow Patriarchate – Ukrainian Orthodox Church. Gorlovka and Slavyansk Eparchy. Official site. URL: <http://gorlovka-eparhia.com.ua/hram-svt-ioanna-zlatoustogo/>.
18. Central State Archive of Higher Authorities and Management of Ukraine. F. 5. In. 2. C. 951. L. 374.
19. Central State Archive of Higher Authorities and Management of Ukraine. F. 4648. In. 7. C. 695. L. 119–120.
20. Central State Archive of Higher Authorities and Management of Ukraine. F. 4648. In. 7. C. 695. L. 123–125.